akmens amžiaus radimvietė XXVIII yra Katros upės Š krante, ant siauros pailgos kopos, apie 360-380 m į P nuo minėto keliukų atsišakojimo, ant nežymaus keliuko. **Katros akmens amžiaus radimvietė XXIX** yra ant keliuko, vedančio nuo kelio Katra-Pohorenda prie tiltų per Katrą, už pirmojo posūkio nuo tilto (skaičiuojant nuo Lietuvos pusės), apie 70 m prieš jį. **Katros akmens amžiaus radimvietė XXX** yra Baltarusijos Respublikos teritorijoje, ties Gorodiščės slėniu, Katros upės P kranto šlaite, į V nuo keliuko, perėjus per Katros tiltą.

Minėtose akmens amžiaus radimvietėse Katros upės Š krante surinkta titnago medžiaga tiksliau nedatuojama ir daugiausiai skiriama mezolito - neolito laikotarpiams. Reikėtų pasakyti, kad Čepkelių raisto apylinkėse bei jo salose dėl ribotos dabartinės žmogaus veiklos galima tikėtis surasti nemaža gerai išlikusių akmens amžiaus gyvenviečių.

Tomas Ostrauskas

Grūdos upės aukštupio archeologiniai žvalgymai

1994 ir 1995 m. Grūdos upės aukštupyje ir Grūdos ežero pakrantėse (Varėnos r., Marcinkonių seniūn., Kabelių II kaimas) užfiksuotos 33 akmens amžiaus gyvenvietės ir radimvietės bei viena ankstyvojo geležies amžiaus gyvenvietė. Toliau detaliau aptariamos tik gyvenvietės su išlikusiu kultūriniu sluoksniu bei reikšmingesnės radimvietės.

Grūdos ežero akmens amžiaus gyvenvietė II (IP 3031) yra užtvenkto Grūdos ežero krante, pakilumoje, iškyšulyje, į P nuo Kabelių II kaimo, 500 m į P nuo Grūdos užtvankos. Gyvenvietės teritorijoje yra ariamas laukelis, auga miškas. Čia ištirti 2 šurfai, po suartu dirvožemiu aptiktas 13-25 cm storio kultūrinis sluoksnis. Titnaginiai radiniai ir liesinta kvarcitu keramika skiriami neolitinei Nemuno kultūrai. Radiniai paplitę maždaug 100 m ilgio Š pakrantės ruože.

Grūdos ežero akmens ir geležies amžių gyvenvietė III (IP 3032) yra Grūdos ežero krante, apie 900 m į P nuo užtvankos, toje vietoje, kur keliukas iš Kabelių II kaimo pasiekia ežero pakrantę. Čia iškasti 7 šurfai, rastas iki 50-60 cm storio kultūrinis sluoksnis, viršuje kiek apardytas arimo

sodinant mišką. Radiniai: titnaginiai dirbiniai ir skalda, liesinta grūstu kvarcitu ir lygintu paviršiumi, liesinta smulkiai grūstu kvarcitu plonasienė keramika ir brūkšniuotoji keramika šiurkščiu paviršiumi - skiriami viduriniajam-vėlyvajam neolitui (Nemuno kultūrai), žalvario amžiui (?) ir I tūkstantmečio pr. Kr. antrajai pusei - I a. (Brūkšniuotosios keramikos kultūrai) (A.Luchtano datavimas). Gyvenvietė apima apie 300 m ilgio pakrantės juostą.

Grūdos ežero akmens amžiaus gyvenvietė IV yra Grūdos ežero ŠR krante, priešais Grūdos ežero gyvenvietę III, pusiasalio P pakraštyje. Titnaginiai radiniai, tarp jų trikampis aukštas strėlės antgalis plokščiai retušuotu paviršiumi, skiriami Nemuno kultūros vėlyvojo neolito etapui. Gyvenvietės kultūrinis sluoksnis apgadintas arimo miško sodinimo metu. Gyvenvietė apima maždaug 250 m ilgio pusiasalio P pakrantę.

Grūdos ežero akmens amžiaus gyvenvietė X yra maždaug 1,1 km į P nuo Kabelių II kaimo, Grūdos ežero R krante, į ŠR nuo Bakanėlio pusiasalio. Čia iškasti 3 šurfai nepataikė į gyvenvietės centrą, juose rastas nežymus kultūrinis sluoksnis. Radiniai: titnago dirbiniai ir skalda, liesinta grūstu kvarcitu keramika - skiriami neolitinei Nemuno kultūrai.

Grūdos ežero akmens amžiaus gyvenvietė XI yra į PR nuo Bakanėlio pusiasalio, apie 100 m į P nuo Grūdos ežero gyvenvietės X. 4 šurfuose rasti pavieniai titnago radiniai. Gyvenvietė datuojama neolitu.

Grūdos ežero akmens amžiaus radimvietės V, VI, VII yra Grūdos ežero V pakrantėje, tarp Grūdos ežero gyvenvietės II ir užtvankos; **Grūdos ežero radimvietė I** - R krante, apie 200 m į Š nuo gyvenvietės IV; **radimvietė IX** - ežero krante, pusiasalio P dalyje, apie 450 m į R nuo gyvenvietės IV. **Radimvietė VIII** yra R ežero krante, ant keliuko, 100-150 m į P nuo gyvenvietės XI.

Kabelių akmens amžiaus radimvietė I yra Kabelių II kaimo Š pakraštyje, 200-250 m į R nuo tilto per Grūdą, ariamame pusiasalyje, iš Š pusės apjuostame durpyno (buvusio ežero) ir Grūdos upės. Joje surinkta apie 4000 vienetų titnaginių ir keramikos radinių, tarp jų daugiau kaip 1000 vienetų dirbinių, skelčių ir skaldytinių. Ištirti 4 šurfai parodė, kad kultūrinis sluoksnis visiškai suardytas arimo. Radiniai skiriami vėlyvojo paleolito Svidrių kultūrai, mezolitui, neolitui - žalvario amžiaus pradžiai.

Kabelių akmens amžiaus gyvenvietė I (IP 1721) (Kabeliai I) yra apie

400 m į R nuo Kabelių II kaimo, buvusio ežero, dabar melioruoto durpyno P krante. Radiniai aptinkami maždaug 300x200 m plote. 8 šurfai ir 3 žvalgomosios perkasos (iš viso 20 m2 plotas) parodė, kad kultūrinis sluoksnis išliko krante ant terasos ir durpyno pakraštyje. Gyvenvietė datuojama mezolitu - žalvario amžiaus pradžia.

Kabelių akmens amžiaus gyvenvietė III (IP 1722) (Kabeliai II) yra 1,6-1,7 km į ŠR nuo Kabelių akmens amžiaus gyvenvietės II, buvusio ežero pakraštyje, ant kalvelės, kuri staigiai leidžiasi į nedidelę gilią lomą, neseniai sodinto miško plote. Šurfe po samanomis rastas 10-15 cm smėlio sluoksnis su angliukais. Titnaginiai radiniai: dvigalis skaldytinis, skeltės, nuoskalos - surinkti paviršiuje. Gyvenvietė preliminariai datuojama mezolitu ar neolitu.

Kabelių akmens amžiaus gyvenvietė IV (IP 1722 - dvi gyvenvietės turi tą patį numerį) (Kabeliai II) yra kalvelėje, besitęsiančioje buvusio ežero pakraščiu, į Š nuo Kabelių gyvenvietės III. Paviršiuje surinkti titnaginiai radiniai datuojami mezolitu ar neolitu.

Kabelių akmens amžiaus gyvenvietė VII yra 70 m į Š nuo tilto per Grūdą kelyje Kabeliai-Kabeliai II, abipus minėtojo kelio esančioje nedidelėje pakilumoje, buvusio ežero krante. Į R nuo kelio iškastuose šurfuose aptiktas nežymus arimo apgadintas kultūrinis sluoksnis. Į V nuo kelio gyvenvietė suarta. Radiniai aptinkami maždaug 120x60-70 m plote tarp buvusio ežero ir lomos - buvusio upelio slėnio.

Kabelių akmens amžiaus gyvenvietė X yra 1,2-1,35 km į R nuo Kabelių II kaimo, buvusio ežero P krante, ant priekrantės pylimo-kopos. Iškasti 4 šurfai, aptiktas 15-20 cm kultūrinis sluoksnis su titnaginiais radiniais. Gyvenvietė apima apie 150 m pakrantės ruožą. Ji datuojama neolitu.

Kabelių akmens amžiaus radimvietė V yra 50-150 m į R nuo Kabelių radimvietės I, į P nuo Grūdos upės, buvusio ežero P krante, ariamame lauke. Kabelių akmens amžiaus gyvenvietė VI yra 200 m į R nuo Kabelių radimvietės I, dešiniajame Grūdos upės krante, ties jos posūkiu į ŠR, ariamame lauke.

Kabelių akmens amžiaus radimvietė VIII yra Š kaimo dalyje, 200-250 m į PR nuo tilto per Grūdą, pievelėje prie 3 medinių kryžių. **Kabelių akmens amžiaus radimvietė IX** yra ŠR kaimo pakraštyje, terasos pakraštyje, toje vietoje, kur prasideda keliukas, einąs lygiagrečiai su Grūda. **Kabelių**

akmens amžiaus radimvietės XII-XVIII yra dešiniajame Grūdos upės krante, ariamuose laukuose išsidėsčiusiose aukštumėlėse, atitinkamai 1,4, 1,15, 1,05, 0,85; 0,8-0,7; 0,45-0,38 km į PV nuo tilto per Grūdą kelyje Kabeliai-Musteika. **Kabelių akmens amžiaus radimvietė XIX** yra ariamame lauke, 30-50 m į P nuo minėto tilto. **Kabelių akmens amžiaus radimvietė XX** yra Grūdos V krante, 250-300 m į Š nuo minėto tilto. **Kabelių akmens amžiaus radimvietė XI** yra kalvelėje į R nuo Kabelių gyvenvietės X, nuo jos atskirta lomele. Iškastuose 3 šurfuose čia kultūrinis sluoksnis neaptiktas. Matyt, tai bus gyvenvietės X pakraštys. **Kabelių akmens amžiaus radimvietė XXI** yra buvusiame ariamame lauke, R kaimo pakraštyje, apie 810 m į PR nuo tilto per Grūdą kelyje Kabeliai-Kabeliai II.

Tomas Ostrauskas

L.Kavaliausko senienų kolekcijos radimviečių archeologiniai žvalgymai

1994 m. susipažinta su klaipėdiečio Laisvūno Kavaliausko didele ir įdomia archeologinių radinių kolekcija. Kolekciją sudaro daugiausiai akmens amžiaus radiniai iš Varėnos rajono Skroblaus upelio, Varėnės upės, Varėnio ir Glūko ežero pakrančių, Marcinkonių ir Merkinės apylinkių. Keletas radinių yra iš Klaipėdos, Vilniaus ir Ignalinos rajonų. L.Kavaliauskas maloniai sutiko suteikti visą reikalingą informaciją bei perduoti radinius LNM. 1995 m. LKPC žvalgė objektus Marcinkonių kaimo apylinkėse, Glūko, Varėnio ežerų ir Varėnės upės pakrantėse.

Varėnės upės akmens amžiaus radimvietė I yra kairiajame Varėnės upės krante, priešais kolektyvinius sodus, apie 800-900 m į P nuo buvusio geležinkelio tilto per Varėnės upę. Iškasus 10 šurfų, radimvietės aptikti nepavyko.

Varėnės upės akmens amžiaus gyvenvietė II (pagal LAA - Varėna 9Č) yra kairiajame Varėnės upės krante, ties jos ištakomis iš Varėnio ežero, į P nuo buvusio geležinkelio pylimo, ant 13,5 m aukščio terasos. Ištyrus